

رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان وابسته به مواد

ابراهیم داوودی‌دهاچانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۳   تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۹

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان وابسته به مواد در شهرستان شهریار بود. **روش:** پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی بود که با رویکرد کیفی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت انتظامی و مدیران محلی در شهر شهریار بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند یا قضاوتی انتخاب شدند و بر اساس اصل اشباع نظری، در نهایت با ۱۳ نفر مصاحبه انجام شد. جمع آوری داده‌ها بر اساس مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتواهای کیفی جهت دار با تکنیک تحلیل جمله به جمله استفاده شد. **یافته‌ها:** بر اساس یافته‌های پژوهش، ۱۸ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی، ۲۹ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی و ۱۳ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری شناسایی شد. **نتیجه‌گیری:** نتایج پژوهش نشان داد که آموزش مستمر زنان وابسته به مواد، تجهیز گشتهای پلیس، و نیز تلاش همگانی تمام دستگاه‌های دخیل بر پیشگیری از جرایم زنان وابسته به مواد شهر شهریار تاثیر داشت.

کلیدواژه‌ها: رهیافت‌های مدیریت انتظامی، پیشگیری وضعی، پیشگیری اجتماعی، پیشگیری کیفری، مواد مخدر، زنان وابسته به مواد

۱. دانشیار، گروه مدیریت راهبردی و آینده پژوهی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. پست الکترونیک:

ebrahim.davoodi@apu.ac.ir

مقدمة

اعتیاد زنان به دلیل نقش مادری و همسری آنان ناگوارتر و تاثیرات منفی آن شدیدتر است. از این‌رو تلاش برای پیشگیری از اعتیاد زنان یکی از وظایف مهم حاکمیت است. تلاش برای پیشگیری و کاهش ابتلای زنان به اختلال مصرف مواد مخدر، نیازمند شیوه‌های متفاوت‌تری در مقایسه با مردان خواهد بود. نیروی انتظامی و به ویژه زنان پلیس هم در این زمینه وظایفی دارند (نو بهار و شایگان، ۱۳۹۳). زنان معتاد از یک طرف با نقش مادری و از طرف دیگر با مساله اعتیاد مواجه هستند. اثر چنین آسیبی بر هیچکس پوشیده نیست. با در نظر گرفتن برخی اقدامات تأمینی می‌توان در بهبود این وضعیت تلاش کرد (قربانی و انصاری طالبی، ۱۳۹۵). از مهمترین عوامل تغییر رویکرد، افزایش آسیب‌پذیری و رشد اعتیاد زنان به خاطر تغییرهای اجتماعی دوران اخیر است. در ایران تحول‌های اجتماعی دهه‌های اخیر و تغییر نقش اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه و به ویژه زنان بر جسته است و به طور مستقیم و یا غیرمستقیم به گسترش دامنه اعتیاد در میان زنان دامن زده است (کاکویی دینکی و قوامی، ۱۳۹۳). ارتباط بین جرم و اختلال مصرف مواد مخدر در پژوهش‌های مختلفی ارائه شده است و این ارتباط وقتی اختلاف مصرف، دائمی و با موادی مانند هروئین و کوکائین همراه می‌شود، از شدت بیشتری برخوردار است. برخی از معتادان برای تهیه هزینه مواد، دست به ارتکاب جرائمی مانند سرقت منزل و کلاهبرداری می‌زنند و تا زمانی که اختلال مصرف مواد مخدر اداهه دارد، این جرائم نیز اداهه می‌یابد (قربانی و همکاران، ۱۳۹۲). پیشگیری انتظامی از جرم، یکی از رویکردهای امنیت‌ساز جامعه است که براساس آن سازمان‌های مختلف جامعه و به ویژه نهادهای انتظامی و قضایی بیش از گذشته، کارکردها و وظایف تامین امنیت خود را مبتنی بر آن دنبال می‌کنند. شهرستان شهریار یکی از شهرهای غرب استان تهران بوده و بخش زیادی از جرایم در آن به ویژه جرایم خرد ناشی از اعتیاد است. برابر آمار به دست آمده از فرماندهی انتظامی شهرستان شهریار در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۸۶ متهم زن در بحث انواع جرایم دستگیر شده که از این تعداد ۹۷ نفر معتاد بوده‌اند. این تعداد در سال ۹۶ به ۲۹۶ نفر افزایش یافته و تعداد زنان معتاد دستگیر شده ۱۵۰ نفر بوده‌اند. این آمار نشان می‌دهد که دستگیری، زنان معتاد

در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۹۵ رشد ۵۵ درصدی داشته است (برگرفته از سیستم آماری معاونت عملیات فرماندهی انتظامی شهرستان شهریار).

نادری، کرمیان و خسروی (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «تدوین الگویی در جهت ساماندهی زنان وابسته به مواد بی‌خانمان و خیابانی شهر کرمانشاه: یک رویکرد کیفی با نظریه داده بنیاد» به این نتیجه رسیدند که اقدامات ساماندهی زنان وابسته به مواد بی‌خانمان و خیابانی به صورت تک‌بعدی و صرفاً محدود به مراکز حمایتی-اصلاحی است و پس از پاکی، متاسفانه این زنان با قطع حمایت‌ها در جامعه رها می‌گردند و از طرفی از آنجایی که این زنان نیز از سوی جامعه طرد شده‌اند، لذا پس از آزادسازی از مراکز حمایتی، جامعه پذیرای این زنان نیست. بنابراین، زمینه بازگشت آنان به حالت اولیه و در نهایت عدم اثربخشی اقدامات ساماندهی و هدر رفت هزینه‌ها را فراهم می‌کند. بنابراین، لازم است پیگیری فرآیندهای حمایتی تا بهبود کامل زنان، در سیاست‌گذاری‌ها مورد توجه قرار گیرد. هاشمی مقدم، ترکان و یوسفی (۱۳۹۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز اعتیاد در سه مقوله اصلی عوامل درون خانوادگی، عوامل درون روانی و عوامل برون خانوادگی قرار می‌گیرند. همچنین برای پیشگیری از اعتیاد باید عوامل مذکور در بسته‌های پیشگیری مدنظر قرار گیرد. داودی‌دهاقانی، هندیانی و عامری (۱۳۹۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مدیریت پیشگیری از جرم بر مصرف مواد مخدر تاثیر دارد و مقدار همبستگی چندگانه این متغیرها برابر 0.345 است.

بیشتر پاسخ‌گویان مورد مطالعه در ارزیابی‌شان نسبت به مدیریت حوزه پیشگیری اجتماعی دیدگاه مثبتی نداشته اما نسبت به مدیریت حوزه پیشگیری وضعی دیدگاه مثبتی داشته‌اند. همچنین نتایج پژوهش آنان نشان داد که مدیریت پیشگیری از جرم بر مصرف مواد مخدر تاثیر دارد و وضعیت نسبتاً مناسب مدیریت پیشگیری وضعی در استان گلستان، ضرورت تقویت آن را گوشزد کرده و بر عکس وضعیت نامناسب مدیریت پیشگیری اجتماعی، ضرورت توجه و اهتمام بیشتر مسئولان و برنامه‌ریزان استان در این حوزه را متذکر می‌شود. سلطانی‌نژاد، برشان اسدی، بلوردی و سادیبی (۱۳۹۷) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که دلایل قاچاق مواد مخدر در زنان شامل هشت مضمون اصلی از قبیل: موقعیت‌های

زنانه، مشکلات نظام اقتصادی، ضعف سیستم‌های مقابله، بسترها و اکولوژیک منطقه، مشکلات خانوادگی، فقر فرهنگی، دولستان ناباب و تضاد طبقاتی است. معظمی، شیروی و صالحی (۱۳۹۴) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که بین عوامل فردی از قبیل سن، تحصیلات و بازگشت مجدد به زندان رابطه وجود دارد. ام بورا، لیمر و هولند^۱ (۲۰۱۹) تحقیقی را با عنوان نقش داشتن شریک زندگی در سبب شدن و نگه داری از زنانی که از طریق تزریق معتاد شده‌اند در کنیا انجام دادند. آنها در این تحقیق به پایگاه داده‌ای که در سال ۲۰۱۵ در مورد اطلاعات مربوط به زنان معتاد کنیا حجم آوری شده بود دسترسی داشتند. همچنین ۴۵ نفر از زنانی که مواد مخدر تزریق می‌کردند را مورد مطالعه قرار دادند. نتیجه‌ی این تحقیق حاکی از آن بود که زنان جوانی که به مواد مخدر روی آورده‌اند در روابط احساسی خود نیز دچار مشکل بوده‌اند و داشتن شریک زندگی، احتمال اعتیاد را در زنان کاهش می‌دهد. اما آن دسته از زنانی که همسرانشان به اعتیاد و یا جرایم مربوط به آن مشغول بوده‌اند، خود نیز معتاد شده‌اند و یا در معرض آسیب‌های ناشی از اعتیاد قرار گرفته‌اند. اوفارل، اسچام، مورفی و موچوسکی^۲ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان مقایسه روش‌های درمانی بین زنان معتادی که دارای رابطه خوبی با خانواده هستند و آن‌هایی که از رابطه خوبی برخوردار نیستند انجام دادند. در این تحقیق ۶۱ زن معتاد بالای ۳۰ سال از یک کلینیک ترک اعتیاد مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج نشان داد که ترک اعتیاد وقتی بهتر نتیجه می‌دهد که معتادان در طول دوره‌ی درمان از رابطه‌ی احساسی با خانواده خود راضی باشند. در نتیجه جدایی و تنها‌ی می‌تواند به طور قابل توجهی اختلال مصرف مواد و آسیب‌های ناشی از آن را در زنان افزایش بدهد. فری استد، آث-بنت و کجلسبرگ^۳ (۲۰۱۴) تحقیقی را با عنوان بررسی تجربیات کودکی در میان زنان زندانی (آنها) که خودکشی کرده و معتاد شده‌اند) انجام داد. در این پژوهش با ۱۴۱ زن زندانی مصاحبه شد. نتیجه‌ای که از این مصاحبه‌ها حاصل شد این بود که بین سلامتی فکری و خانوادگی این زنان در دوران کودکی و سلامتی زندگی آنان و مسیری که طی کرده‌اند رابطه مستقیم

۱۸۴
184

۱۴۰ پژوهشی از این نویسان از ۲۰۲۲

1. Mbura, Limmer & Hulland
2. O'Farrell, Schumm, Murphy & Muchowski

3. Friestad, Åse-Bente & Kjelsberg

وجود دارد؛ یعنی هرچه دوران کودکی ناسالم‌تری داشته‌اند، در بزرگسالی نیز مسیر ناسالمی را انتخاب کرده‌اند. ردی، دیک، گربر و میچل^۱ (۲۰۱۴) تحقیقی را با عنوان تاثیر یوگا بر احتمال اعتیاد به مواد مخدر یا الکل در بین زنانی که اختلالات استرسی دارند انجام داد. در این پژوهش تعدادی زن از ۱۸ تا ۶۵ سال یک ماه هر روز مورد مطالعه قرار گرفتند و در طول این یک ماه تمرینات یوگا و تم رکز به آن‌ها داده شد. نتایج این تحقیق بیان می‌کند که درمان زنانی که معتاد هستند از طریق یوگا می‌تواند بسیار بیشتر از روش‌های عادی اثربخش باشد. همچنین میزان علاقه به زندگی را در زنان افزایش می‌دهد و باعث کاهش احتمال ابتلا و یا بازگشت به اعتیاد در آنان می‌شود. آروالو، پرادو و آمارو^۲ (۲۰۰۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که استرس با شدت اعتیاد به مواد مرتبط است و علائم ضربه روحی نیز با شدت اعتیاد به الکل مرتبط است.

به دو صورت، اعتیاد مرتبط با جرایم دیگر است. صورت اول، وقتی است که اعتیاد علت اصلی وقوع جرم است و در کنار عامل پیشین باعث وقوع جرم می‌شود. صورت دوم، وقتی است که اعتیاد خود به تنها یی منجر به وقوع جرم می‌شود (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶). شاید سهم زنان در آمارهای رسمی بر جسته نشود، اما زنان به طور مستمر در مشکلات مواد مخدر بیشتر در گیر می‌شوند و به نسبت این در گیرشدن، پیامدهای حادتری را به نسبت مردان تجربه می‌کنند (چشم‌سنگی، کرد تیمنی و کهرازی، ۱۳۹۵). بی تردید جرایم زنان معتاد ابعاد پیچیده‌ای دارد که در بسترهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه ریشه دارد و با شناخت و فهم این ریشه‌ها می‌توان به دلایل زنان برای ارتکاب جرم پی‌برد (صادقی و میرحسینی، ۱۳۹۳).

جرائم شایع زنان در حوزه مواد مخدر عبارت‌اند از: الف) قاچاق مواد مخدر: قاچاق مواد مخدر یکی از جرم‌های مهم فراگیر است که در بین زنان معتاد رواج دارد. زیرا هم منبع درآمدی برای آنان است و هم مواد مصرفی مورد نیازشان را تامین می‌کند. قاچاق مواد مخدر از سوی زنان عمدتاً به دلیل برخورداری از موقعیت‌های خاص و انحصاری زنانه مانند پوشش و مانند آن است. بیشتر زنان معتاد به دلیل نوع پوششی که نسبت به

1. Reddy, Dick, Gerber & Mitchell

2. Arévalo, Prado & Amaro

مردان دارند، سعی می‌کنند از طریق این ویژگی، به حمل مواد مخدر مبادرت ورزند (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۷). ب) حمل و توزیع: یکی دیگر از جرم‌هایی که توسط زنان معتاد انجام می‌گیرد، حمل و توزیع مواد مخدر است. به گزارش سلامت نیوز جرم ۸۵ درصد از زنان زندانی حمل و توزیع مواد مخدر بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که این زنان یا به اجبار مواد مخدر جایه‌جا کرده‌اند یا به دلایلی توسط خانواده‌های شان معتاد شده و چون منبع درآمدی نداشته‌اند، ناچار به حمل مواد مخدر شده‌اند. قاچاقچیان مواد مخدر هم بیشتر به این دلیل از ظرفیت زنان برای حمل مواد مخدر استفاده می‌کنند که دستمزد آنها برای جایه‌جایی این مواد پایین‌تر از مردان است، کما اینکه یکی از زنانی که با این جرم در زندان به سر می‌برد، به ازای جایه‌جایی نیم کیلو شیشه تنها ۵۰ هزار تومان دریافت کرده بود، و این در حالی است که مردان برای حمل این میزان مواد مخدر حداقل ۱۰۰ میلیون تومان دریافت می‌کنند (آفپور علیشاهی، ۱۳۹۸). ج) سرقت در ابعاد و انواع مختلف: پژوهش‌ها نشان می‌دهند میان اختلال مصرف مواد مخدر و افزایش میزان جرایم رابطه وجود دارد. خواه این ارتباط مربوط به سرقت و تجاوز به حریم غیر باشد و یا جرائمی که مصرف کننده مواد مخدر برای به دست آوردن مواد مرتکب می‌شود. تحقیقات همچنین نشان داده‌است که اکثر سارقین یا در زمان ارتکاب آخرین سرقت معتاد بوده‌اند یا سرقت اول خود را در حالت اعتیاد انجام داده‌اند. برآورد شده بیش از ۵۰ دصد جرایمی نظیر سرقت، با اختلال مصرف مواد مخدر ارتباط دارد (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶). د) افزایش جرائم اخلالی: شخص معتاد هر روز در معرض خطر ارتکاب جرم است. بیشتر مواقع اختلال مصرف مواد مخدر با روسپیگری ارتباط نزدیکی دارد (قادری، نوری و کریمی، ۱۳۹۶). از آنجایی که قیمت مواد مخدر گران و بعضاً کمیاب است، زنان معتاد اغلب با ارتکاب جرائم اخلالی و حتی از طریق خودفروشی و یا تن فروشی اقدام به تامین پول مورد نیاز خود می‌کنند (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶).

ماده اول قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب هفتم شهریور ۱۳۹۴، پیشگیری از جرم را عبارت است از: «پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن» می‌داند. پیشگیری از جرم دارای اقسام کیفری،

۱۸۶
186

۱۴۰۰ پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن

وضعی و اجتماعی است. گذشته از اعمال مدیریت برای اجرای مؤثر احکام قضایی و فراهم کردن زمینه اعمال کیفر و بازدارندگی؛ فوریت و دقت شناسایی، تعقیب و دستگیری مجرمان نیز از اهمیت بسیاری در پیشگیری انتظامی برخوردار است. بنابراین تمامی اقدامات انتظامی که قبل، حین و پس از وقوع جرم برای پیش‌بینی، پیش‌دستی و پیشگیری از وقوع جرم و در صورت وقوع آن برای شناسایی، تعقیب و دستگیری مجرمان و تسريع اجرای احکام قضایی صورت می‌پذیرد، اقداماتی است که به رویکرد پیشگیری انتظامی مربوط می‌شود (داودی‌دهاگانی، هندیانی، احمدی‌مقدم، محمدی‌مقدم و دعا‌گویان، ۱۳۹۶). در ایران مبارزه با پدیده مغرب اعتیاد و جرایم مربوط به معتادان در قالب یک راهبرد متوازن اجتماعی مشتمل بر دو رویکرد کاهش عرضه و کاهش تقاضای مواد مخدر تبیین و عملیاتی شده است. اهداف رویکرد کاهش عرضه متوقف ساختن کشت، تولید، قاچاق، توزیع، خرید و فروش و مصرف مواد مخدر بوده و به طور طبیعی ماهیتی انتظامی و قضایی دارد (نوجوان و اصغری، ۱۳۹۳). پیشگیری انتظامی از قاچاق مواد مخدر، در جامعه کنونی پس از تجربه اختلال مصرف مواد مخدر سنتی، با بحران بزرگتری به نام مواد مخدر صنعتی و روانگردانهای متنوع مواجه است. با این حال همیشه پیشگیری وضعی و اجتماعی پاسخگو نیست و بنا به اهمیت پیامدهای مواد اعتیاد‌آور سنتی و صنعتی، پیشگیری انتظامی به عنوان اهرمی مقتدر برای مقابله با قاچاق مواد مخدر ضروری است (دیباچی‌شیشوان و فرخی، ۱۳۹۵).

جرائم مواد مخدر از جرایم سازمان یافته و پیچیده محسوب می‌شود که می‌تواند موجب وقوع جرایم دیگر گردد. در صورتی که با جرم مذکور مقابله شود انتظار بر آن است که از وقوع جرایم مرتبط پیشگیری گردد. یکی از دغدغه‌ها و مطالبات مردمی برخورد با خرده‌فروشان مواد مخدر است. مسلم است که در زمینه‌ی پیشگیری از توزیع مواد مخدر برخورد با خرده فروشان مواد مخدر جایگاه مهمی دارد. برخوردهای انتظامی در این مورد شامل گشت محسوس و نامحسوس، استقرار پلیس و دستگیری توزیع کنندگان مواد مخدر است (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶). براساس آنچه گفته شد، پژوهش حاضر به دنبال آن است تا با استفاده از تجربیات صاحب‌نظران علمی و دانشگاهی و خبرگان انتظامی و امنیتی،

رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر در شهرستان شهریار را شناسایی کند. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر در شهرستان شهریار کدام‌اند؟

دروش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر توصیفی تحلیلی بود که با رویکرد کیفی انجام شد. جامعه مورد مطالعه پژوهش، خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت انتظامی و مدیران محلی در شهر شهریار هستند. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، مشارکت کنندگان انتخاب و در نهایت براساس اصل اشباع نظری، با ۱۳ نفر مصاحبه انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و برای تجزیه و تحلیل از روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار با تکنیک تحلیل جمله به جمله استفاده شد. به این منظور در تحلیل مصاحبه‌ها تلاش شد از متن به مفاهیم، مقوله‌های اصلی و فرعی دست یافت. بنابراین ابتدا تحلیل متن تمامی مصاحبه‌ها و استخراج مفاهیم و به عبارتی تحلیل متن انجام شد. سپس انتزاع‌سازی و استخراج مقوله‌های فرعی و اصلی رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتمد در شهرستان شهریار صورت گرفت.

اعتبار و روایی داده‌های پژوهش: چنان که لینکلن و گوبای^۱ (۱۹۸۵) پیشنهاد می‌کنند از سه شاخص، «انتقال پذیری»، «ممیزی قابلیت اطمینان» و «تاییدپذیری» استفاده شد. از نظر کرسول و کرسول^۲ (۲۰۰۵) پژوهشگران کیفی باید حداقل دو اقدام برای افزایش اعتبار پژوهش خود انجام دهند؛ به این منظور اقدامات زیر انجام شد:

۱- برای بررسی روایی داده‌های ورودی، از شاخص «انتقال پذیری» به صورت نمونه‌گیری بر مبنای اعتبار (قضاوی) استفاده شد و بر این اساس، در پژوهش حاضر، مصاحبه شوندگان با مراجعت به خبرگان و به صورت هدفمند و بر اساس توصیه متخصصان

انتخاب شدند. همچنین براساس نظر اشتراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۸) از نمونه گیری نظری استفاده شد، به این صورت که مصاحبه شوندگان بعدی، پس از هر مصاحبه، با در نظر گرفتن نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه قبلی، انتخاب شدند.

-۲- برای بررسی روایی تحلیل‌های پژوهش، براساس نظر مکسول^۲ (۲۰۰۴) مبنی بر بررسی «روایی توصیفی» از طریق بازخورد یافته‌ها به مصاحبه شونده و «روایی تفسیری» از طریق استفاده از توصیفگرهای با حداقل مداخله استفاده شد، به این صورت که بازخورد مصاحبه‌ها به مصاحبه شونده ارائه و نظرات اصلاحی آنها اعمال شد و از نقل قول مصاحبه شوندگان در تفسیرها استفاده شد.

-۳- برای بررسی روایی پژوهش براساس شاخص «قابلیت اطمینان»، داده‌های به‌دست آمده، با هدف بازبینی و موشکافی پژوهش توسط دیگر پژوهشگران، در اختیار آنها قرار گرفت. برای بررسی روایی پژوهش براساس شاخص «تاییدپذیری»، در تفسیر و تحلیل یافته‌ها، گزیده مصاحبه‌ها و نیز توضیح روند تحلیل داده‌ها تا دستیابی به نتایج پژوهش، ارائه شد. همچنین برای بررسی پایایی پژوهش، از شاخص توافق درون موضوعی در کدگذاری دو مصاحبه نمونه استفاده شد و شاخص یاد شده برابر ۷۸ درصد به دست آمد که براساس معیار ۷۰ درصد، مقدار به‌دست آمده، نشان دهنده تایید پایایی یافته‌های بخش کیفی پژوهش است.

یافته‌ها

مشارکت کنندگان پژوهش حاضر متخصصان حوزه مدیریت انتظامی و متخصصان دانشگاهی و مدیران محلی در حوزه رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر در شهریار بودند که با ۱۳ نفر از این افراد مصاحبه نیمه‌ساختر یافته انجام شد. از این تعداد ۹ نفر (۷۰ درصد) را متخصصان مدیریت انتظامی شامل کارکنان پلیس مبارزه با مواد مخدر و ۴ نفر (۳۰ درصد) را مدیران محلی شامل کارکنان شورای مبارزه با مواد مخدر و دادگستری تشکیل می‌دادند. در جدول ۱ ویژگی‌های توصیفی مشارکت کنندگان پژوهش درج شده است.

جدول ۱: ویژگی‌های توصیفی مشارکت‌کنندگان پژوهش

متغیر	تخصص/شغل	طبقه بندی متغیر	فرابانی (نفر)
میانگین سن	متخصصان انتظامی	مدیران محلی	۹
جنسیت	متخصصان انتظامی	مدیران محلی	۴۵
تحصیلات	مرد	مرد	۴۳
	زن	زن	۱۳
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	۲
	دکتری تخصصی	دکتری تخصصی	۸

با توجه به اهداف پژوهش، با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته، شیوه‌های پیشگیری وضعی، اجتماعی و کیفری در چهار بخش مدیریتی از خبرگان نظرخواهی شد. پس از پیاده سازی و ساماندهی مصاحبه‌ها، به منظور تعزیزی و تحلیل و تفسیر داده‌ها، از روش تحلیل محتوای کیفی جهت دار با تکنیک جمله به جمله استفاده شد و طی فرایند ساماندهی نهایی یافته‌های کیفی، پس از حذف و تلخیص گزاره‌های دارای محتوای یکسان ذیل یک گزاره و همچنین ادغام گزاره‌های دارای مفهوم مشترک با یکدیگر، در نهایت ۱۸ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی، ۲۹ رهیافت در حوزه پیشگیری اجتماعی و ۱۳ رهیافت در حوزه پیشگیری کیفری به دست آمد.

جداول زیر یافته‌های به دست آمده درخصوص رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتقد به مواد مخدر در شهرستان شهریار را به تفکیک پیشگیری وضعی، کیفری و اجتماعی در حوزه‌های مدیریتی نشان می‌دهد.

۱۹۰
190۱۶۰ ۱۵۰ ۱۴۰ ۱۳۰ ۱۲۰ ۱۱۰ ۱۰۰ ۹۰ ۸۰ ۷۰ ۶۰ ۵۰ ۴۰ ۳۰ ۲۰ ۱۰ ۰
۲۰۲۲ آذریان، نویسنده: احمدی، مژده؛ پژوهشگران: احمدی، مژده؛

جدول ۲: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی

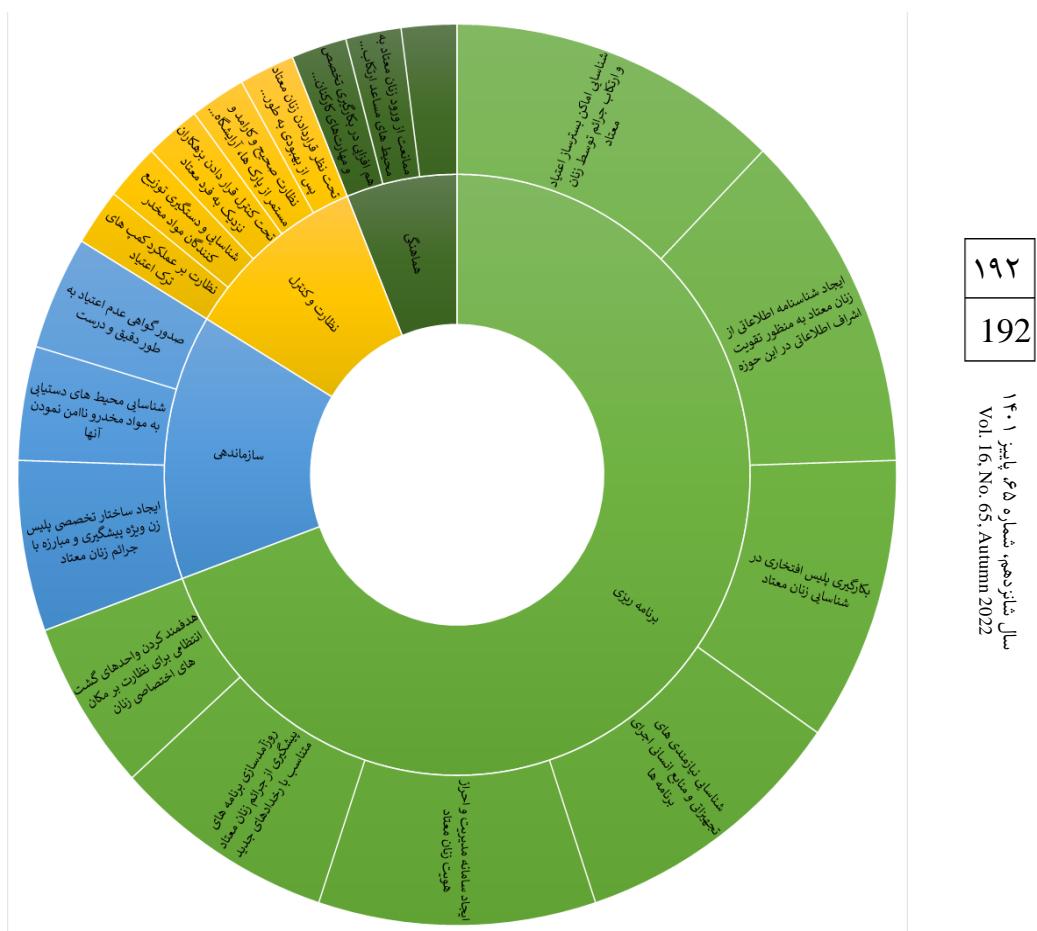
ردیف.	مفهوم (رهیافت مدیریت انتظامی)	مفهوم (حوزه)	کد مصاحبه شونده مدیریتی	فرافویی
۱	ایجاد ساختار تخصصی پلیس زن ویژه پیشگیری و مبارزه با جرائم زنان معتماد	سازماندهی	p۰۰۴، p۰۰۳، p۰۰۲ p۰۱۲، p۰۰۹، p۰۰۶	
۲	تحت نظر قراردادن زنان معتماد پس از بهبودی به طور نامحسوس نظارت و کنترل		p۰۱۰، p۰۰۹، p۰۰۳ p۰۱۳، p۰۱۲، p۰۰۶	
۳	ایجاد شناسنامه اطلاعاتی از زنان معتماد به منظور تقویت اشراف اطلاعاتی در این حوزه	برنامه ریزی	p۰۱۰، p۰۰۴، p۰۰۲ p۰۱۲، p۰۱۱	
۴	نظارت صحیح و کارآمد و مستمر از پارکهای آرایشگاهها و باشگاههای ورزشی زنانه به عنوان زمینه و عامل مهم در اعتیاد زنان	نظارت و کنترل	p۰۰۶، p۰۰۳، p۰۰۲ p۰۱۰، p۰۰۷	
۵	شناسایی و جمع آوری زنان معتماد با هماهنگی بین سازمانی به منظور جلوگیری از سوءاستفاده‌های دیگر	برنامه ریزی	p۰۰۴، p۰۰۳، p۰۰۱ p۰۱۲، p۰۰۸	
۶	ممانعت از ورود زنان معتماد به محیط‌های مساعد ارتکاب جرم	نظارت و کنترل	p۰۱۲، p۰۱۱، p۰۰۱ p۰۱۳	
۷	تحت کنترل قرار دادن بزهکاران نزدیک به فرد معتماد	نظارت و کنترل	p۰۱۳، p۰۱۰، p۰۰۵	
۸	شناسایی اماکن بسترساز اعتیاد و ارتکاب جرائم توسط زنان معتماد	برنامه ریزی	p۰۱۰، p۰۰۹، p۰۰۱	
۹	هم افزایی در به کارگیری تخصصی و مهارت‌های کارکنان سازمان‌های مرتعط	هماهنگی	p۰۰۸، p۰۰۱	
۱۰	شناسایی و دستگیری توزیع کنندگان مواد مخدر	نظارت و کنترل	p۰۰۹، p۰۰۶	
۱۱	صدور گواهی عدم اعتیاد به طور دقیق و درست	سازماندهی	p۰۰۲	
۱۲	نظارت بر عملکرد کمپ‌های ترک اعتیاد	نظارت و کنترل	p۰۰۲	
۱۳	شناسایی محیط‌های دستیابی به مواد مخدر و نالمن نمودن آنها	برنامه ریزی	p۰۰۳	
۱۴	ایجاد سامانه مدیریت و احراز هویت زنان معتماد	برنامه ریزی	p۰۰۲	
۱۵	شناسایی نیازمندی‌های تجهیزاتی و منابع انسانی اجرای برنامه‌ها	برنامه ریزی	p۰۰۸	
۱۶	به کارگیری پلیس افتخاری در شناسایی زنان معتماد	برنامه ریزی	p۰۰۹	
۱۷	روزآمدسازی برنامه‌های پیشگیری از جرائم زنان معتماد متناسب با رخدادهای جدید	برنامه ریزی	p۰۱۱	
۱۸	هدفمند کردن واحدهای گشت انتظامی برای نظارت بر مکان‌های اختصاصی زنان	برنامه ریزی	p۰۰۷	

۱۹۱
۱۹۱

پال
شانزدهم، شماره ۱۵۴ پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، در حوزه پیشگیری وضعی، رهیافت‌های «ایجاد ساختار تخصصی پلیس زن ویژه پیشگیری و مبارزه با جرائم زنان معتمد» و «تحت نظر قراردادن زنان معتمد پس از بهبودی به طور نامحسوس» بیشتر مدنظر مصاحبه‌شوندگان قرار گرفته است. درخصوص ایجاد پلیس زن، مصاحبه‌شونده شماره ۳ معتقد است: «حضور پلیس زن از ملزمات لازم در مبارزه با جرایم زنان معتمد است. در نتیجه نیروهای زن باید به درستی سازماندهی شوند و در صورت لزوم نیروهای بیشتری پرورش داده شوند». در جمع بندی انجام شده، رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی از جرائم زنان معتمد در شکل ۱ ارائه شده است.

زنان معتاد در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری و وضعی

در جدول ۳ نیز فرایند استخراج رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی از جرائم زنان معتاد ارائه شده است.

جدول ۳: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی

ردیف	(رهیافت مدیریت انتظامی)	مفهوم	مقوله (حوزه)	کد مصاحبه شونده فراوانی مدیریتی)
۱	مطلوبه گری از سازمان‌های مرتبط برای مقاوم سازی زنان جامعه آموزش و پرورش، قوه قضائیه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، وزارت علوم، مساجد، کانون اصلاح و تربیت)	مطلوبه گری از سازمان‌های مرتبط برای مقاوم سازی زنان جامعه آموزش و پرورش، قوه قضائیه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، وزارت علوم، مساجد، کانون اصلاح و تربیت)	همانگی	p.۰۰۶, p.۰۰۱ p.۰۰۹, p.۰۰۷ p.۰۱۳, p.۰۱۰
۲	شناسایی و تربیت اساتید و مریان مجرب و اعزام به مدارس دخترانه و دانشگاه‌ها	شناسایی و تربیت اساتید و مریان مجرب و اعزام به مدارس دخترانه و دانشگاه‌ها	سازماندهی	p.۰۱۰, p.۰۰۴ p.۰۱۲, p.۰۱۱ p.۰۰۹, p.۰۰۳
۳	جلب حمایت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی سازمان‌ها از خانواده‌های دارای زنان معتاد به منظور تحکیم خانواده‌ها	جلب حمایت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی سازمان‌ها از خانواده‌های دارای زنان معتاد به منظور تحکیم خانواده‌ها	سازماندهی	p.۰۰۳, p.۰۰۱ p.۰۰۶, p.۰۰۴ p.۰۰۸
۴	تعامل با سازمان‌ها برای حمایت از زنان معتاد (بهزیستی، بسیج، شهرداری، فرمانداری، قوه قضائیه، وزارت تعاوون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، شورای اصناف)	تعامل با سازمان‌ها برای حمایت از زنان معتاد (بهزیستی، بسیج، شهرداری، فرمانداری، قوه قضائیه، وزارت تعاوون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، شورای اصناف)	همانگی	p.۰۰۷, p.۰۰۴ p.۰۰۹, p.۰۰۸ p.۰۱۲
۵	تعامل و ارتباط با خانواده‌های زنان معتاد	تعامل و ارتباط با خانواده‌های زنان معتاد	همانگی	p.۰۱۰, p.۰۰۲ p.۰۱۳, p.۰۱۲
۶	آگاه‌سازی عموم جامعه درخصوص جرایم زنان معتاد و پیامدهای آن	آگاه‌سازی عموم جامعه درخصوص جرایم زنان معتاد و پیامدهای آن	برنامه ریزی	p.۰۰۸, p.۰۰۱ p.۰۰۲, p.۰۱۰
۷	سازماندهی و تقویت امکانات کمپ‌های ترک اعتیاد ویژه زنان معتاد	سازماندهی و تقویت امکانات کمپ‌های ترک اعتیاد ویژه زنان معتاد	سازماندهی	p.۰۰۵, p.۰۰۲ p.۰۰۶
۸	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با شیوه‌های نوین برای زنان معتاد در حال ترک	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با شیوه‌های نوین برای زنان معتاد در حال ترک	برنامه ریزی	p.۰۱۰, p.۰۰۹ p.۰۱۲
۹	افزایش آگاهی زنان نسبت به پیامدهای سوء اعتیاد به مواد مخدر	افزایش آگاهی زنان نسبت به پیامدهای سوء اعتیاد به مواد مخدر	سازماندهی	p.۰۰۶, p.۰۰۵ p.۰۱۳
۱۰	ارتقا مهارت زندگی و شغلی زنان معتاد در زمان حضور در کمپ‌های ترک اعتیاد	ارتقا مهارت زندگی و شغلی زنان معتاد در زمان حضور در کمپ‌های ترک اعتیاد	برنامه ریزی	p.۰۱۱, p.۰۰۲
۱۱	حدف موانع اداری برای پذیرش زنان معتاد در کمپ‌های ترک اعتیاد	حدف موانع اداری برای پذیرش زنان معتاد در کمپ‌های ترک اعتیاد	سازماندهی	p.۰۰۶, p.۰۰۳

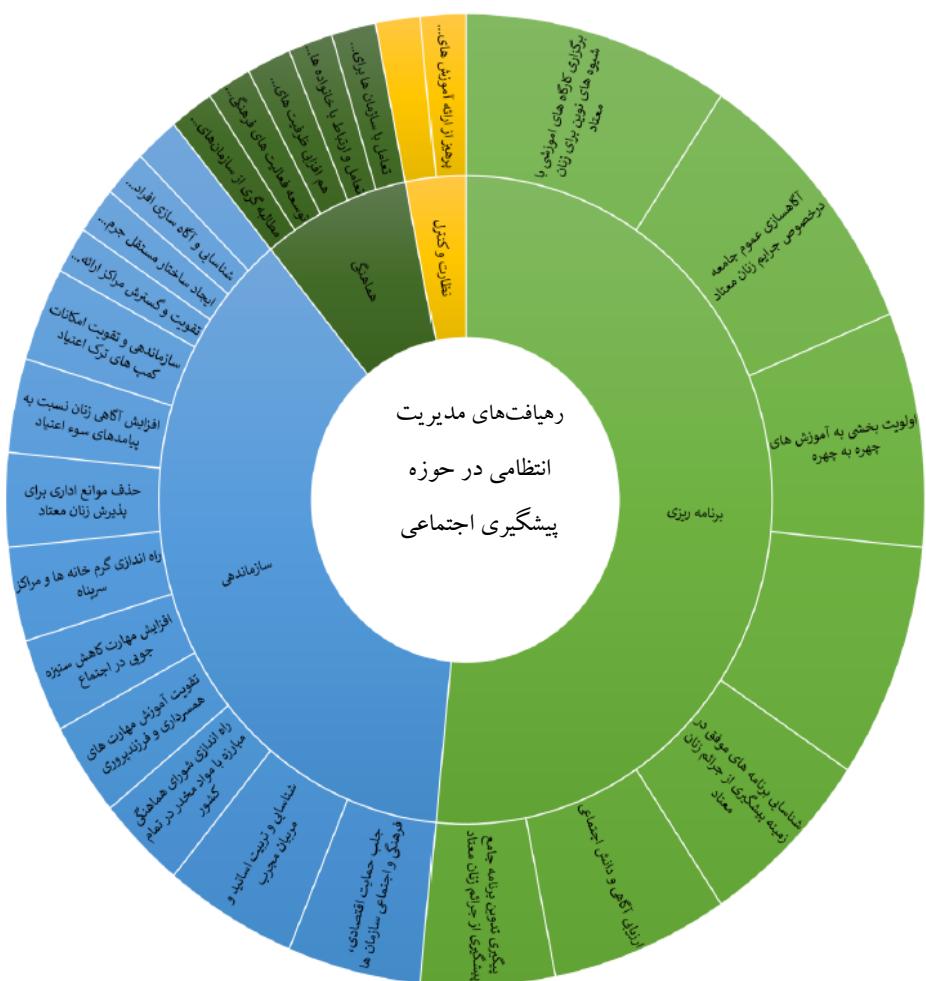
جدول ۳: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی

ردیف	مفهوم (رهیافت مدیریت انتظامی)	مفهومه (حوزه کد مصاحبه شونده فراوانی)	مقوله (حوزه مدیریتی)
۱۲	پرهیز از ارائه آموزش خارج از پروتکل توسط کارشناسان به زنان معتاد	نظرارت و کنترل	۲ p۰۰۹,p۰۰۳
۱۳	راه اندازی گرمخانه ها و مراکز سرپناهی برای مراجعه زنان معتاد	سازماندهی	۲ p۰۱۲,p۰۰۴
۱۴	افزایش مهارت کاهش سیزه جویی در اجتماع	سازماندهی	۲ p۰۰۷,p۰۰۸
۱۵	تقویت آموزش مهارت های همسرداری و فرزندپروری	سازماندهی	۲ p۰۱۳,p۰۰۶
۱۶	اولویت بخشی به آموزش های چهره با چهره با هدف مصون- سازی زنان	برنامه ریزی	۲ p۰۱۲,p۰۰۴
۱۷	راه اندازی شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر در تمام استان ها و شهرستان ها	سازماندهی	۱ p۰۰۴
۱۸	اجرای دوره های روان پزشکی اعتیاد در تحصیلات تکمیلی	سازماندهی	۱ p۰۰۵
۱۹	هم افزایی ظرفیت بخش های خصوصی و عمومی کمیته امداد، بهزیستی ...)	هماهنگی	۱ p۰۰۸
۲۰	تشویق مدیران موفق در اجرای برنامه های پیشگیرانه	نظرارت و کنترل	۱ p۰۱۰
۲۱	ارزیابی آگاهی و دانش اجتماعی در خصوصی پیشگیری از جرائم زنان معتاد	برنامه ریزی	۱ p۰۰۱
۲۲	پیشگیری تدوین برنامه جامع پیشگیری از جرائم زنان معتاد با مشارکت سازمان ها	برنامه ریزی	۱ p۰۰۱
۲۳	توسعه فعالیت های فرهنگی مرتبط با پیشگیری از اعتیاد	هماهنگی	۱ p۰۰۱
۲۴	استفاده از بانوان نخبه و متخصص در برنامه های پیشگیرانه	سازماندهی	۱ p۰۰۲
۲۵	شناസایی و آگاه سازی افراد حساس و در معرض اعتیاد جامعه نسوان	سازماندهی	۱ p۰۰۲
۲۶	ایجاد ساختار مستقل جرم شناسی جرائم زنان معتاد در قوه قضائیه و ناجا	سازماندهی	۱ p۰۰۲
۲۷	تقویت و گسترش مراکز ارائه دهنده خدمات مشاوره و راهنمایی رایگان (حضوری و تلفنی) برای ارائه مشاوره و راهنمایی صحیح به معتادان زن	سازماندهی	۱ p۰۰۲
۲۸	توزیع اقلام بهداشتی رایگان بین زنان مبتلا به اعتیاد	سازماندهی	۱ p۰۰۳

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، در حوزه پیشگیری اجتماعی، رهیافت‌های «مطلوبه‌گری از سازمان‌های مرتبط برای مقاوم سازی زنان جامعه (آموزش و پرورش، قوه قضائیه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، وزارت علوم، مساجد، کانون اصلاح و تربیت)» و «شناسایی و تربیت اساتید و مریبان مجرب و اعزام به مدارس دخترانه و دانشگاه‌ها» بیشتر مدنظر مصاحبه‌شوندگان قرار گرفته است. درخصوص تربیت اساتید و مریبان مجرب، مصاحبه شونده شماره ۱۳ معتقد است: «در فضای عمومی همه موارد قابلیت طرح را ندارند. چنانچه همه موارد در فضاهای عمومی طرح شود برداشت افراد متفاوت است و حتی به علت آنکه در این فضاهای ارتباط یک طرفه است، شاید فرد پاسخ تمام سوالات خود را به دست نیاورد و باعث گمراهمی شود؛ لذا لازم است اساتید مجرب در این زمینه شناسایی و حتی تحت آموزش قرار گیرند و با عنایت به گستردگی موضوع محتواهای آموزشی نیز مهیا و آماده شود». در جمع بندی انجام شده، رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی از جرائم زنان معتقد در شکل ۲ ارائه شده است.

۱۹۵
195

سال شانزدهم، شماره ۵۴ پاییز، ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

شکل ۲: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی

در جدول ۴ نیز فرایند استخراج رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری از جرائم زنان معتمد ارائه شده است.

جدول ۴: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری

ردیف	(رهیافت مدیریت انتظامی)	مفهوم	مقوله (حوزه)	کد مصاحبه شونده مدیریتی)	فرافوی
۱	ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت از خانواده زنان معتاد	ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت	سازماندهی	p۰۱۲, p۰۰۶, p۰۰۴	۳
۲	ناظارت بر ب Roxور قاطع با مجرمان زن معتاد	ناظارت و کنترل	p۰۰۷, p۰۱۳, p۰۰۲	۳	
۳	وضع قوانین روزآمد مناسب با تغییر روند ارتکاب جرائم زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۷, p۰۱۳, p۰۰۱	۳	
۴	بازخوردگیری و مطالبه‌گری از دستگاه‌های مسئول	ناظارت و کنترل	p۰۱۳, p۰۱۲, p۰۱۰	۳	
۵	اجرای قوانین کیفری بصورت یکنواخت و کاهش برخوردهای سلیقه‌ای	سازماندهی	p۰۰۶, p۰۰۳	۲	
۶	تسريع در رسیدگی به امور مربوط به جرایم زنان معتاد	ناظارت و کنترل	p۰۰۶, p۰۰۳	۲	
۷	آموزش قوانین حقوقی و نحوه برخورد به ماموران مبارزه با جرایم زنان معتاد	سازماندهی	p۰۰۵, p۰۰۴	۲	
۸	ناظارت بر رفتار ضابطان قضایی	ناظارت و کنترل	p۰۱۲, p۰۰۷	۲	
۹	ناظارت بر اجرای دستورالعمل‌های ابلاغی در کمپها	ناظارت و کنترل	p۰۰۹, p۰۰۸	۲	
۱۰	اجرای صحیح و دقیق قوانین مبارزه با مواد مخدر(ماده ۱۶ و...)	برنامه ریزی	p۰۰۹, p۰۰۷	۲	
۱۱	بازبینی و روزآمدسازی قوانین مرتبط با جرائم زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۲	۱	
۱۲	مطالعه تطبیقی مجازات مجرمان زن معتاد در قوانین سایر کشورها	برنامه ریزی	p۰۰۱	۱	
۱۳	تشدید مجازات فروشنده‌گان مواد مخدر به زنان	سازماندهی	p۰۰۳	۱	

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، در حوزه پیشگیری اجتماعی، رهیافت‌های «ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت از خانواده زنان معتاد» و «وضع قوانین روزآمد مناسب با تغییر روند ارتکاب جرائم زنان معتاد» بیشتر مدنظر مصاحبه شونده‌گان قرار گرفته است. درخصوص ایجاد وحدت رویه در آرای صادره، مصاحبه شونده شماره ۴ معتقد است: «شاید یکی از اساسی‌ترین و کاربردی‌ترین اصول پیشگیری از

جرائم زنان معتاد همین بخش یعنی کنترل و نظارت مستمر و مداوم افراد است. در این راستا دو نوع نظارت و کنترل داریم. بخش اول نظارت و کنترل بر رفتار مامورین و همچنین موضوع وحدت رویه در آرای صادره است به نحوی که صدور آرا با محوریت حمایت از خانواده مدنظر همه ارکان قضاوت قرار گیرد». در جمع بندی انجام شده، رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری از جرائم زنان معتاد در شکل ۳ ارائه شده است.

۱۹۸
۱۹۹

شکل ۳: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل داده‌های کیفی نشان داد که در حوزه پیشگیری وضعی، برنامه‌ریزی بازدید و سرکشی مستمر از پارک‌ها، آرایشگاه‌ها و باشگاه‌های ورزشی زنانه به عنوان محیط‌های تسهیل کننده ابتلا به مواد، سازماندهی برای توزیع و ارائه اقلام بهداشتی رایگان برای زنان مبتلا به اعتیاد و سازماندهی کمپ‌های ترک اعتیاد، هماهنگ بودن دستگاه‌های مختلف از جمله نیروی انتظامی، شهرداری، بهزیستی و فرمانداری و مراکز ترک اعتیاد و نظارت و کنترل بر فروشندگان مواد مخدر و مکان‌های جرم‌زا جزو مهم‌ترین رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری وضعی از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر از دیدگاه مصاحبه‌کنندگان است. در تبیین نتایج می‌توان بیان کرد که شناسایی و برخورد با اشخاص در اماکن زنانه‌ای که دسترسی مراجعان را به مواد مخدر تسهیل می‌کنند، اولویت دارد که در حوزه پیشگیری وضعی می‌تواند به شکل اثربخشی دسترسی به مواد مخدر را محدود کند. سخت کردن دسترسی به مواد مخدر از جمله تکنیک‌های پیشگیری وضعی در این حوزه است که بر میزان گرایش به مواد مخدر نیز اثرگذار است به نحوی که درصدی از مصرف کنندگان به دلیل دشوار بودن دسترسی به آماج مدنظر خود، از انجام آن صرف نظر می‌کنند. این اقدام اگرچه باعث حذف کامل گرایش زنان به مواد مخدر و ارتکاب جرائم بعدی نمی‌شود اما تاحدود زیادی دامنه بزهکاری زنان معتاد را محدود می‌کند.

رهیافت‌های پژوهش در حوزه پیشگیری اجتماعی نیز نشان می‌دهد که فقر و مسائل معیشتی خانواده زنان معتاد، هماهنگ‌سازی نهادهای ذی ربط برای اجرایی شدن قوانین مرتبط، ارتباط تنگاتنگ با اداره آموزش و پرورش در پیشگیری از جرم و تحت کنترل قرار دادن بزهکاران مرتبط با فرد معتاد جزو مهم‌ترین رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری اجتماعی از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر از دیدگاه مصاحبه‌کنندگان است. در تبیین این یافته پژوهشی می‌توان چنین بیان داشت که پیشگیری اجتماعی نسل حقوق بشری پیشگیری از جرم است و مستلزم قبول این واقعیت است که عوامل مختلف مکون جرم، باید توسط عوامل اجتماعی ختی شوند؛ به این معنی که در برنامه‌های پیشگیری اجتماعی با مداخله در محیط اجتماعی عمومی، متوقف کردن و ایجاد تحول در شرایط و

اوپرای و احوالی زنان معتاد را دنبال کرد تا فرد از جامعه سبیلی و ارتکاب جرم خودداری کند. اقدامات پیشگیری از جرم مبتنی بر رهیافت‌های یادشده از طریق آموزش، آگاه‌سازی و تشویق و تنبیه، با تغییر و اصلاح زنان معتاد و جامعه، ایجاد تغییرات پایدار و همیشگی در آنان را دنبال می‌کند. فقر و مسائل معیشتی در خانواده زنان معتاد به معنی دسترسی ناکافی آن‌ها به امکانات مالی و معیشتی و ملزمومات رفاهی به دلیل ضعف بنیه اقتصادی خانواده است. شرایط ناپایدار اقتصادی که بیشتر اوقات به دلیل نداشتن شغل و منبع درآمد مطمئن ایجاد می‌شود، منجر به ایجاد احساس محرومیت در آنان می‌شود. ناکامی و افسردگی ناشی از محروم شدن از امکانات زندگی به مانند دیگران و همچنین برخورداری ناکافی از ملزمومات رفاهی می‌تواند زمینه اعتیاد و در ادامه گرایش آن‌ها به جرائم مرتبط را افزایش دهد. براساس آموزه‌های دین میهن اسلام، از جمله حقوق اولیه مردم بر حاکمیت، تامین مالی ایشان و زایل کردن فقر در جامعه است و سایر اقدامات، در اولویت‌های بعدی قرار دارد. بنابراین حکومت‌ها به عنوان مرجع تامین مسائل معیشتی افراد در جامعه، با سیاست‌گذاری‌های متعالی در حوزه اقتصاد خانواده، نقش اثربخش و محوری در این زمینه دارند.

۲۰۰
200

در حوزه پیشگیری کیفری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر نیز نتایج پژوهش نشان داد که ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت از خانواده زنان معتاد، نظارت بر برخورد قاطع با مجرمان زن معتاد، وضع قوانین روزآمد مناسب با تغییر روند ارتکاب جرائم زنان معتاد و بازخوردگیری و مطالبه‌گری از دستگاه‌های مسئول، جز مهم‌ترین رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری کیفری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر از دیدگاه مصاحبه‌کنندگان است. در تبیین این یافته‌های پژوهشی می‌توان چنین بیان کرد که پیشگیری کیفری با توجه به ماهیت مجازات محور آن، با جرمانگاری رفتارها و کیفر دادن مجرمان زن معتاد سعی در پیشگیری از تکرار جرم آن‌ها دارد که با مجازات فرد بزهکار و ایجاد رعب‌انگیزی و عبرت‌آموزی در مجرمان زن معتاد، به دنبال پیشگیری از بزهکاری مجدد آن‌ها است. بنابراین منظور از پیشگیری کیفری از جرائم زنان معتاد، پیشگیری از تکرار جرائم زنان معتاد و بزهکاری مکرر و چندباره آن‌هاست، به نحوی که میزان

مجازات و شرایط سپری کردن مجازات باعث اصلاح مجرمان و در نتیجه افزایش احتمال ترک جرم در آنان شود. به عنوان نمونه، استفاده از ظرفیت زندان در این خصوص با حرفة آموزی، بازپروری و بازساز گارسازی زنان معتاد، نقش موثری در بازاجتماعی کردن و ادغام مجدد زنان معتاد مجرم در جامعه دارد. برنامه‌های این رویکرد پیشگیری، شاید به تنها بی پاسخ نیازهای اجتماعی جامعه را نهداد اما در کنار سایر برنامه‌های پیشگیرانه وضعی اجتماعی، می‌تواند عامل مهمی برای کاهش جرم در اجتماع باشد؛ البته با توجه به نقش مادری و همسری زنان معتاد، این نوع پیشگیری کیفری می‌تواند مضرات و معایب بسیاری بر جسم و روان آنان بگذارد و زندگی آن‌ها را با مشکل مواجه کند، بنابراین باید آخرین رهیافت علیه جرائم زنان معتاد مدنظر قرار گیرد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود سازمان‌های مختلف که در زمینه پیشگیری از جرائم زنان معتاد دارای نقش و وظیفه هستند، اولویت اصلی خود را برای پیشگیری از جرایم زنان معتاد بر افزایش اطلاع‌رسانی و آموزش همگانی آن‌ها در تمام زمینه‌های مرتبط با پدیده اعتیاد زنان و آن‌هم به صورت شفاهی و از طریق ارتباطات باز و حضوری قرار دهنده و کمتر از سخنرانی‌های عمومی و ارتباطات مکتوب و غیر دیداری استفاده کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود نهادهای مرتبط با برقراری ارتباط مستقیم و مؤثر و نزدیک با رسانه‌ها، ادارات دولتی و حوزه‌های اجتماعی بروزن‌سازمانی خود، به طور کاملاً شفاف و روشن، اطلاع‌رسانی قوی درباره فواید و روش‌های پیشگیری از ابتلاء به مواد مخدر را به عموم زنان ارائه دهند.

تقدیر و تشکر

از مساعدت و همکاری فرماندهان، مدیران شهری و کارکنان فرماندهی انتظامی شهرستان شهریار که در انجام پژوهش حاضر پژوهشگر را یاری کردند، تقدیر و تشکر می‌شود.

منابع

آقاپور علیشاهی، معصومه (۱۳۹۸). جرم ۸۵ درصد زنان زندانی حمل مواد مخدر است. پایگاه اطلاع‌رسانی سلامت نیوز. بازدید شده در تاریخ ۹۸/۵/۱۳.

<https://www.aa.com.tr/fa/1511986>

چشممه سنگی، زهرا؛ کردمینی، بهمن و کهرازیی، فرهاد (۱۳۹۵). نقش رفتار جرأتمدانه در خودتاب آوری و خودکنترلی زنان معتاد. *فصلنامه علمی اعتماد پژوهی*، ۱۰(۳۸)، ۱۸۲-۱۶۳.

خرمی کاریزنوی، مهدی (۱۳۹۶). تاثیر برخورد با خرد فروشان مواد مخدر برپیشگیری از جرایم مرتبط مورد مطالعه شهرستان بجنورد. *فصلنامه علمی دانش انتظامی خراسان شمالی*، ۱۷(۵)، ۴۷-۶۶.

دادوادی دهاقانی، ابراهیم؛ هندیانی، عبدالله و عامری، محمدعلی (۱۳۹۸). تاثیر مدیریت پیشگیری از جرم بر مصرف مواد مخدر و روانگردانها. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۳(۵۱)، ۳۰-۱۱.

دادوادی دهاقانی، ابراهیم؛ هندیانی، عبدالله؛ احمدی مقدم، اسماعیل؛ محمدی مقدم، یوسف و دعاگویان، داوود (۱۳۹۶). شاخص‌های برنامه ریزی پیشگیری انتظامی از جرم با رویکرد اطلاعات محور. *فصلنامه دانش انتظامی*، ۴(۱۵)، ۱۰۲-۸۵.

دبایخ، شیشه‌ان، سمه او فخر، متنا (۱۳۹۵). پیشگیری، انتظامی، از قاچاق مواد مخدر، کالا، ارز

و... در قوانین ایران. نشریه کانون وکلای دادگستری، (۴۱)، ۴۴-۲۱. سلطانی نژاد، امیر؛ برشان اسدی، امیر صدر؛ بلوردی، مریم و سادی، علی (۱۳۹۷). واکاوی کیفی قاچاق مواد مخدر از منظر زنان قاچاقچی زندان مرکزی شهر کرمان. فصلنامه علمی زن در توسعه و سیاست، (۱۶)، ۱۲۹-۱۱۱.

صادقی فسایی، سهیلا و میرحسینی، زهرا (۱۳۹۳). تحلیل جامعه شناختی در ک و تصویر گنشگران اجتماعی جرایم زنان. *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، ۵(۲)، ۴۲-۲۳.

قادری، صلاح الدین؛ نوری، رویا و کریمی، جلیل (۱۳۹۶). سبب شناسی اعتیاد زنان با مقایسه دیدگاه مصرف کنندگان، متخصصان و مردم. *فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران*، ۸(۱)، ۱۶۹-۱۳۹.

فریبانی، مجید و انصاری طالبی، ثریا (۱۳۹۵). مروری بر دو دهه تحقیقات شیوه‌شناسی اعتیاد زنان در ایران از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۴. *فصلنامه علمی سلامت اجتماعی و اعتیاد*, ۳(۹)، ۹۰-۶۱.

قریبانی، مصطفی؛ آسایش، حمید؛ رحمانی انارکی، حسین؛ منصوریان، مرتضی؛ رضاپور، عزیز؛ اشرف رضایی، نیره؛ عبادی فردآذر، فرید؛ یگانه، محسن؛ خاکپور، صادق و محمدی، رسول (۱۳۹۲). ارتباط پیشینه چرم شناختی و گرایش به مواد مخدر در معتادین خود معرف. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی، ارومیه*, ۱۲(۱)، ۱۷-۱۱.

کاکویی دینکی، عیسی و قوامی، نسرین (۱۳۹۳). بررسی ویژگی‌های جنسیتی و پیامدهای گرایش زنان به سوصرف مواد مخدر. *فصلنامه علمی سلامت اجتماعی و اعتیاد*, ۱(۴)، ۳۲-۹.

معظمی، شهلا؛ شیروی، مهسا و صالحی، معصومه (۱۳۹۴). تاثیر زندان بر تکرار جرم زنان. *دانشنامه حقوق و سیاست*, ۲۳(۲۳)، ۵۸-۳۹.

نادری، نادر؛ کرمیان، فرانک و خسروی، احسان (۱۴۰۰). تدوین الگویی در جهت ساماندهی زنان وابسته به مواد بی‌خانمان و خیابانی شهر کرمانشاه: یک رویکرد کیفی با نظریه داده بنیاد. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*, ۱۵(۵۹)، ۱۱۰-۸۵.

نوبهار، زهرا و شایگان، فربیا (۱۳۹۳). نقش پلیس زن در مبارزه با مواد مخدر در بین زنان و کودکان. *فصلنامه پلیس زن*, ۲۲(۹)، ۳۶-۲۴.

نوچوان، کمال و اصغری، محمود (۱۳۹۳). تعیین روش موثر پیشگیری براساس راهبردهای کاربردی پیشگیری از اعتیاد. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*, ۱(۳)، ۲۱۱-۱۴۶.

هاشمی‌قدم، لیلا؛ ترکان، هاجر و یوسفی زهراء (۱۳۹۹). مطالعه کیفی عوامل محافظت‌کننده و مخاطره آمیز در اعتیاد در زنان و مردان شهر اصفهان. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*, ۱۴(۵۵)، ۱۵۰-۱۳۳.

References

- Arévalo, S., Prado, G., & Amaro, H. (2008). Spirituality, sense of coherence, and coping responses in women receiving treatment for alcohol and drug addiction. *Evaluation and program planning*, 31(1), 113-123.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2005). Mixed methods research: Developments, debates, and dilemmas. *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry*, 2, 315-326.
- Friestad, C., Åse-Bente, R., & Kjelsberg, E. (2014). Adverse childhood experiences among women prisoners: Relationships to suicide attempts and drug abuse. *International journal of social psychiatry*, 60(1), 40-46.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*, Thousand Oaks, CA: Sage
- Maxwell, J. (2004). *Qualitative research design: an interactive approach*, Second Edition, London: Sage Publications.
- Mbura, G., Limmer, M., & Hulland, P. (2019). Role of boyfriends and intimate sexual partners in the initiation and maintenance of injecting drug use among women in coastal Kenya. *Addictive behaviors*, 17(93), 20-28.
- O'Farrell, T. J., Schumm, J. A., Murphy, M. M., & Muchowski, P. M. (2017). A randomized clinical trial of behavioral couples therapy versus individually-based treatment for drug-abusing women. *Journal of consulting and clinical psychology*, 85(4), 309-322.

- Reddy, S., Dick, A. M., Gerber, M. R., & Mitchell, K. (2014). The effect of a yoga intervention on alcohol and drug abuse risk in veteran and civilian women with posttraumatic stress disorder. *The journal of alternative and complementary medicine*, 20(10), 750-756.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*, 2nd Ed., Sage Publications.

۲۰۴
۲۰۴

۱۴۰۰، شماره ۱۶، سال ۱۵، آرمانیا، ۲۰۲۲